

KŪRYBINĖS
JUNGTYS

Programa
TYRINĖJIMO MENAS:
KŪRĖJAI MOKYKLOJE

Metodinis leidinys

KULTŪRINIS UGDYMAS

VILNIAUS MOKYKLOSE

2023-2025 m. m.

2025 m. gegužė, Vilnius

Reaguojant į globalius šiuolaikinio pasaulio iššūkius, 2024 metais beveik 200 valstybių priėmė UNESCO rengtas UNESCO kultūrinio ir meninio ugdymo gaires (nuoroda ang. kalba), kuriose dėmesys nukreiptas į visavertę kultūrinio ir meninio ugdymo integraciją švietime. Kaip nurodoma priimtose gairėse, kultūra ir menas yra būtini visapusiškam asmenybės ugdymui ir gali padėti siekti akademinių rezultatų, vystyti platų socio-emocinių, kognityvinių ir elgsenos įgūdžių spektrą, puoselėti jautrumą natūraliai aplinkai, gerinti tarpkultūrinį supratimą. Šie gebėjimai būtini globalių iššūkių supratimui ir gebėjimui darniai juos spręsti.

Pagal atnaujintas bendrąsias ugdymo programas kultūrinė kompetencija yra viena iš septynių kompetencijų, kurios yra ugdomos šiandieninėje mokykloje ir yra apibūdinama kaip kultūrinė savimonė, grįsta žiniomis, aktyvia kultūrine raiška ir kultūriniu sąmoningumu. Kompetencijos sandus sudaro kultūrinis išprusimas, kultūrinė raiška ir kultūrinis sąmoningumas.

D.Putino nuotr.

Jau devynerius metus asociacijos „Kūrybinės jungtys“ programa „Tyrinėjimo menas“ padeda mokykloms kurti aktualų XXI amžiaus savastį atliepiantį ugdymo procesą, suteikti praktinę pagalbą sprendžiant aktualius mokymosi iššūkius. Programos pamatas – mokinių, mokytojų ir įvairių kūrybinių sričių praktikų partnerystės, kurių metu kartu sprendžiami konkretūs mokymosi iššūkiai, kuriami ir išbandomi dalykų intergavimu, tyrinėjimu ir problemų sprendimu pagrįsti ugdymo metodai. Kultūrinis ugdymas yra vienas iš programos ugdymo koncepcijos esminių dalių. Taikant jo principus mokymosi procese pasiekiamas gilesnis žinių įsisavinimas, stiprinamos kūrybiškumo, kritinio mąstymo, pilietiškumo, kultūrinė kompetencijos, plečiamas akiratis, keičiamos nuostatos, elgsenos modeliai, ugdomas smalsumas ir noras keistis.

Programoje „**Tyrinėjimo menas: kūrėjai mokykloje**“, įgyvendintoje bendradarbiaujant su EDU Vilnius ir Vilniaus miesto savivaldybe, 2023-2025 metais dalyvavo 10 Vilniaus miesto mokyklų. Iš viso per dvejus metus programoje dalyvavo 10 klasių (260 mokinių), 98 įvairių ugdymo dalykų mokytojai bei 17 kuriančių praktikų iš įvairių sričių (kinas, scenos menai, muzika, vizualusis menas, dizainas, vadyba ir meno kuravimas, fotografija ir kt.).

Proceso metu mokytojai išbandė kūrybiško mokymo(si) metodus su dar 2517 kitų mokinių, kurie tiesiogiai nedalyvavo MTP.

Kiekvienoje iš 10 Vilniaus mokyklų buvo kuriamas unikalus mokymosi ir mokymo turinys, atsižvelgiant į konkrečios mokyklos poreikius, tikslus bei iššūkius. Programa sukūrė erdvę nuosekliam mokytojų ir įvairių sričių kūrybos praktikų bendradarbiavimui, siekiant atliepti atnaujintas bendrojo ugdymo programas, tobulinti bendrojo ugdymo proceso organizavimą. Bendro darbo metu buvo išbandomi tyrinėjimu, dalykų integracija, problemų sprendimu pagrįsti ugdymo metodai, stiprinama bendruomenė, įgyvendinami mokymosi procesai už mokyklos ribų.

2023-2025 metais vienas iš svarbių programos akcentų buvo kultūrinis ugdymas, padedantis plėtoti ne tik mokinių, bet ir mokytojų kultūrinę kompetenciją. Šiame leidinyje aprašyti programoje „Tyrinėjimo menas: kūrėjai mokykloje“ taikyti kultūrinio ugdymo principai. Taip pat aprašyti ir praktiniai jų pritaikymo pavyzdžiai, kurie buvo įgyvendinti Vilniaus mokyklose.

KULTŪRINIO UGDYMO PRINCIPAI, TAIKYTI PROGRAMOJE „TYRINĖJIMO MENAS: KŪRĖJAI MOKYKLOJE“

1. Mokytojų ir kūrybos profesionalų partnerystė kuriant ugdymo procesą

Programos „Tyrinėjimo menas: kūrėjai mokykloje“ įgyvendinimas mokykloje vyksta dviem projektinėm linijom: Mokinių tyrinėjimo projektas (toliau MTP), kuriame dalyvauja viena klasė ir 2-3 mokytojai, ir buriamas Mokytojų klubas (toliau MK), kurį sudaro mokytojų grupė iš 6 - 20 asmenų.

Abiejų vienoje mokykloje vykstančių projektų centre - mokytojų grupės ir savo srities profesionalo – kuriančio praktiko – profesinis bendradarbiavimas, kuriant mokymosi procesą, sprendžiant aktualius mokymo iššūkius ir stiprinant kompetencijas.

Tokiu būdu iš kūrybinio profesinio pasaulio į mokyklą atnešami unikalūs kūrybinio darbo būdai, mąstymo principai, elgesio modeliai, nuostatos ir vertybės. Mokytojų ir

kūrybos profesionalų bendradarbiavimas padeda pažvelgti į įprastas ar iššūkių keliančias situacijas mokykloje iš skirtingų perspektyvų, rasti netikėtų sprendimų, atrasti naujus įrankius ugdymo procesui. Taip kuriama dialogo ir bendradarbiavimo kultūra, atveriamą galimybę plėsti profesinius asmeninius tinklus.

D.Putino nuotr.

2. Mokymasis per kūrybos procesus

Ugdymo tikslų siekiama praktiškai veikiant - tyrinėjant ir kuriant. Projekto metu dalyviai (mokiniai ir mokytojai) išbando naujus mokymosi, tyrinėjimo, kūrybos įrankius, metodus iš įvairių profesinių sričių. Taip mokomasi save išreikšti įvairiomis formomis ir medijomis, priimti įvairius vaidmenis ir drąsiai eksperimentuoti, nebijant daryti klaidų. Mokytojai ir mokiniai skatinami aktyviai dalyvauti kūrybos procesuose kaip lygiaverčiai dalyviai.

A.Plūkės nuotr.

3. Mokymasis kultūros organizacijose

Integruoto mokymosi metu MTP ir MK projektų dalyviai susipažįsta su istoriniais objektais, kūriniais, gauna galimybę tyrinėti objektų savybes, kontekstus ir istorijas, ieškoti sąsajų su dabartimi, kritiškai reflektuoti. Mokomasi kultūrinius, fizinius erdvių savitumus pasitelkti kaip mokymosi resursą, ugdyti tyrinėjimo įgūdžius: smalsumą, pastabumą ir kt. Mokantis kultūros organizacijose susipažįstama su kultūrų, požiūrių įvairove, o susitikimai su organizacijose dirbančiais kultūros lauko profesionalais suteikia galimybę pažinti jų mąstymo ir veikimo būdus.

4. Savo vietos unikalumo tyrinėjimas

Projektų metu skatinama pažinti savo artimą aplinką - miesto, rajono erdves, kultūrinius ir gamtinius reiškinius, objektus, bendruomenes, asmenybes. Taip stiprinami ryšiai su vietomis ir žmonėmis - istorijos liudytojais ir savo srities profesionalais, permąstoma praeitis ir ateitis. Mokymasis savo artimoje aplinkoje - ten, kur pasireiškia tai, ko mokomasi, padeda pamatyti ir suvokti abstrakčius mokslo reiškinius realiose situacijose.

5. Meno kūrinių, medijų, gamtos objektų integravimas į ugdymo procesą

Taip praturtinamas ugdymo procesas, jis tampa daugiasluoksnis, kuriantis įvairias jutimines ugdymo turinio ir kultūros sąsajas, kurios padeda giliau suvokti ugdomąjį turinį, įsiminti informaciją ir praplėsti akiratį net neišeinant iš klasės. Meno kūrinių ir kitų minėtų priemonių įtraukimas gali būti tiesiogiai susijęs su ugdomuoju turiniu, kūrybiniais procesais, tapti įrankiu refleksijai ar smalsumo sužaditimui.

6. Nuosekliai kuriamos galimybės mokytojams ir mokiniams išreikšti savo balsą

Procese skatinami pagarbūs santykiai, įsiklausymas į kitą, auginama grįžtamojo ryšio, kritinių diskusijų kultūra, ugdoma empatija. MTP ir MK dalyviams suteikiamos laisvės ir atsakomybės mokymosi ir kūrybos procese, jais pasitikima, domimasi kiekvieno besimokančiojo perpsektyva. Taip pat skiriamas dėmesys kūrybos rezultatų pamatymui, įvertinimui, pasitikėjimo auginimui. Drauge su kuriančio praktiko pagalba dalyviai tyrinėja savo mokymosi iššūkius, pomėgius, poreikius ir norus. Jie skatinami suvokti ir išreikšti savo mąstymo veiklą, dalintis įžvalgomis ir idėjomis, išgirsti kitą. Taip MTP mokiniai patys nusprendžia, ką, kaip klasė, norėtų kurti, koks bus projekto tyrinėjimo klausimas, kokie bus proceso sėkmės kriterijai, o MK mokytojai išsirenka jų grupei aktualiausią mokymosi temą ir susiplanuoja savo tyrinėjimo, mokymosi procesą.

KULTŪRINIO UGDYMO PAVYZDŽIAI

TAIKYTI VILNIAUS MOKYKLŲ PROJEKTUOSE

2023-2025 metais programoje „Tyrinėjimo menas: kūrėjai mokykloje“ dalyvavusių Vilniaus miesto mokyklų projektų patirtys parodė kaip konkrečiai kultūrinio ugdymo principų taikymas padeda kurti kokybiškesnį ugdymo turinį, gilesnes mokymosi patirtis, leidžia mokiniams giliau suprasti nagrinėjamas temas, atrasti teorinių žinių praktinio pritaikymo būdus, padeda spręsti mokinių įsitraukimo į mokymosi procesą iššūkius. Žemiau pateikiame pavyzdžius, kurie konkrečiau iliustruoja skirtingų kultūrinio ugdymo principų taikymą praktikoje.

> **Matematikos mokymasis kuriant muziką ir animaciją**

Vilniaus „Ryto“ progimnazijos penktokai projekto metu kūrė filmukus stop motion technika ir tuo pačiu mokėsi etikos, dailės ir matematikos ugdymo temų. Mokytojos kartu su kuriančia praktike - režisierė Agne Nemanyte kūrė mokymosi procesus, kuriuose ugdymo temos buvo jungiamos su kūrybinėmis veiklomis.

Matematikos mokytoja Violeta Usavičiūtė **simetrijos temas pristatymui** ir suvokimo pagilinimui pasitelkė dvi kūrybines raiškas - **muziką ir animaciją**.

Įvedimui į temą mokytoja pravedė **apšilimą** aktų salėje su veidrodžiais. Mokiniai buvo pakviesti susirasti savo atspindį. Mokytoja papasakojo apie simetriją ir paaiškino, kad veidrodžio atspindys - puikus jos pavyzdys, kai du visiškai vienodi objektai atspindi vienas kitą. Penktokai pabandė simetriją suvokti ir per judesį. Sustojus poromis, vienas žmogus turėjo pajudėti, pavyzdžiui - pakelti ranką, pasilenkti, o priešais jį esantis - veidrodiniu principu jį atkartoti.

Vėliau buvo aptarta, kas yra **simetrija muzikoje** - melodijos dalys gali būti kartojamos arba atsikartojančios tam tikrais intervalais. Vaikai perklausė pavyzdį - trumpą melodiją su pasikartojančiu motyvu, kurią mokytoja sukūrė, pasitelkusi vieną iš vėliau pamokoje naudojamų muzikos kūrimo programėlių.

Padalinti į grupes mokiniai gavo užduotį su dirbtinio intelekto pagalba rasti **žymų muzikos kūrinių**, kurio melodijoje atsispindi simetrija, perklausyti jį ir pažymėti užrašuose, kuriose kūrinių vietose skamba melodijos pasikartojimai. Tarp išklausių kūrinių buvo J. S. Bach – „The Art of Fugue“, Anton Webern – „Symphony, Op. 21“, Pink Floyd – „Echoes“ ir kt.

Po žymių kūrinių perklausos mokiniai buvo supažindinti su **muzikos kūrimo** programėle (Chrome Music Lab) ir pakviesti sukurti iki 10 sekundžių melodiją savo kuriamam filmukui, eksperimentuodami su garsais ir ritmais, kurioje atsispindėtų simetrija.

Pavyzdžiui, pirmi 4 taktai atkartojami atgaline tvarka. Dėliodami pasikartojančius taktus programėlėje, vaikai turėjo progą pamatyti, kaip simetrija vizualiai matosi partitūroje. Kai kurie pastebėjo, kad jų kurtą muziką neskamba simetriškai, tuomet ieškojo klaidos partitūros piešinyje ir turėjo ją ištaisyti. Po visų melodijų perklausos, mokiniai dalinosi kūrybiniais įspūdžiais ir kaip pritaikė simetriją, ją kurdami.

Kita kūrybinė užduotis buvo **sukurti trumpą animaciją** su programėle (Stop Motion Studio), taikant veidrodinį principą ir simetrijos taisykles. Mokytoja paaiškino, kad animacijos kūrime simetrija gali būti naudojama, norint sukurti įdomius vizualinius efektus arba tiesiog atskleisti vaizde harmoniją ir pusiausvyrą.

A.Plūkės nuotr.

Detali kūrybinės užduoties instrukcija

1. Pasirinkite objektus ar figūras, kurias naudosite animacijai (popieriaus iškarpos, figūrėlės, rankų judesiai ir pan.).
2. Sugalvokite trumpą veidrodinio judesio veiksmą. Pavyzdžiui:
 - objektai juda iš centro į kraštus ir grįžta;
 - du vienodi elementai juda sinchroniškai priešingomis kryptimis;
 - sukuriamas „atspindžio“ efektas su judančiais elementais.
3. Filmuokite stop motion technika:
 - jei naudojate du objektus – judinkite juos sinchroniškai priešingomis kryptimis;
 - jei naudojate vieną objektą – filmuokite tik vieną pusę, tada programoje naudokite „Flip“ funkciją veidrodiniam efektui sukurti.

Atlikusios šias užduotis, mokinių grupės pristatė klasei savo kurtą animaciją ir turėjo paaiškinti, kaip taikė simetriją. Pavyzdžiui, mokiniai panaudojo du vienodus rutuliukus, kurie iš dviejų pusių vienu ritmu artėjo link centro, o susidūrę vėl nuriedėjo vienas nuo kito.

Projekto pabaigoje penktokai simetrijos suvokimą minėjo kaip vieną iš **giliausiai išmokyto matematikos ugdymo temų**. Mokytoja Violeta taip pat pastebėjo, kad šios klasės žinių patikrinimo rezultatai simetrijos temoje buvo geriausi tarp visų kitų penktų

klasių. Ji įvardino, kad būtent kūrybinės veiklos šiai klasei padėjo geriau suvokti simetriją.

> **Biologijos ir fizikos temų tyrinėjimas Antakalnio miške**

Vilniaus Antakalnio gimnazijos MTP komanda - vizualaus meno kūrėja Eglė Gudonytė kartu su mokytojomis Gabriele Zenevičiūte ir Jūrate Dambrauskiene projekto metu integravo sudėtingas biologijos ir fizikos temas, jungdamos jas su kultūriniu ugdymu. Dešimtokai susipažino su Lietuvos ir užsienio menininkais, kurie kuria meną pasitelkdami augalus ir ekologijos temą. Buvo peržiūrėti ir perklausomi jų kūriniai bei interviu. **Trys sesijos vyko tyrinėjant savo rajono aplinką** - parką, upę, mišką. Sesija, kurios tikslas buvo suvokti impulsą ekosistemoje ir impulsų (kaip elektromagnetinių virpesių) skleidimo reiškinį per fizikos prizmę, vyko klasėje ir Antakalnio miške.

Nuspręsta **temą tyrinėti pasitelkiant garsą**, tad į sesiją buvo pakviestas garso menininkas.

Sesija prasidėjo **apšilimu** - mokiniai atliko įsiklausymo pratimą. Užsimerkę ir nusiraminę, dešimtokai buvo kviečiami įsiklausyti į garsus sklindančius lauke - važiuojančias mašinas, žmones, paukščius, vėliau - garsus mokykloje, klasėje ir galiausiai - savo skleidžiamus garsus (kvėpavimą, širdies plakimą, judesio metu čėžančius rūbus ir kt.).

Mokiniai buvo **supažindinti su garso menininkais**, naudojančiais augalų impulsus kūryboje - amerikiete Mileece ir lietuviu Audriumi Šimkūnu. Pavyzdžiui, peržiūrėjo video interviu, kuriame Mileece pasakoja apie savo kurtas interaktyvias instaliacijas iš savo pačios puoselėjamo sodo augalų, kuriose augalai prijungti prie sintezatorių. Palietus augalą, jų siunčiami impulsai virsta garsais ir taip virsta nuolat besikeičiančia muzika.

Mokytojos papildė pasakojimą iš savo perspektyvų: fizikiniais terminais paaiškino, kaip vyksta toks impulsų perdavimo reiškinys, papasakojo apie bioįvairovės svarbą ekosistemoje, atsakė į klausimus, ar augalas pats gali skleisti garsą, ar gyvas organizmas - žmogus, grybas - turi savyje elektros energijos ir t.t.

Taip pat sesijoje įvyko ir gyva pažintis su **svečiu** - garso menininku Paulium Buraku, kuris pasakojo apie savo kūrybą ir pristatė su savimi atsineštą garso įrangą - mikrofonus, sintezatorius, sonifikatorių ir kt.

Vėliau dalyviai patraukė į netoli esantį Antakalnio mišką atlikti **aplinkos tyrimo per garsą**. Mokiniai buvo padalinti į 5 grupes pagal būsimą tyrimo objektus (žolė, samanos, medis, žmogus, kerpė) ir turėjo komandose **pasiskirstyti pareigomis:**

- režisierė/-ius (kūrybinės idėjos, vairs);
- prodiuserė/-is (prižiūri proceso sklandumą ir stebi laiką);
- technikė/-as (prižiūri, kad technika veiktų ir būtų laiku įjungta);
- fiksuotoja/-s (užrašo visą svarbią informaciją ir idėjas);
- fotografė/-as (dokumentuoja procesą ir rezultatą).

Pasirinktoje vietoje buvo numatytos **5 tyrimo stotelės** su skirtingomis užduotimis, kurias kuravo mokytojos, garso menininkas ir kurianti praktikė. Tyrimui buvo naudojami bevieliai, kontaktiniai mikrofonai, sonifikatorius, sintezatorius. Kiekviena komanda paeiliui turėjo atlikti užduotis kiekvienoje stotelėje, visapusiškai ištyrinėti savo objektą ir užfiksuoti duomenis.

Detali aplinkos tyrimo instrukcija

1 stotelė - sonifikacija

- įrašyti 1-2 min trukmės objekto garsą;
- užrašyti kokia technologija buvo naudojama, kūrinio pavadinimą ir tikslią trukmę.

2 stotelė - faktai apie objektą

- užrašyti tikslų objekto pavadinimą (lietuvišką ir lotynišką);
- užrašyti matomus faktus apie objekto savybes (dydis, spalva, neįprasti požymiai ar kiti reiškiniai);
- užrašyti bent 1 istorinį faktą apie objektą;
- įdėti į užrašus objekto dalelę (jei yra galimybė).

3 stotelė - objekto aplinka

- nustatyti tikslią objekto vietą (koordinatės ir vietos pavadinimas);
- užrašyti aplinkos faktines savybes (oras, vietos specifika, užterštumas, kiti reiškiniai);
- nupiešti žemėlapi.

4 stotelė - aplinkos garsas

- įrašyti 1-2 min trukmės objekto aplinkos garsą;
- užrašyti, kokia technologija buvo naudojama, įrašant garsą, kūrinio pavadinimą ir tikslią jo trukmę;
- užrašyti, kokie garsai girdimi įrašė.

5 stotelė - kontaktinis objekto garsas su aplinka

- įrašyti 1-2 min trukmės objekto kontaktinį garsą su žmogumi;
- aprašyti, koks veiksmas buvo daromas įrašant garsą;
- užrašyti, kokia technologija buvo naudojama įrašant garsą, kūrinio pavadinimą ir tikslią trukmę.

Mokiniai išbandė įvairią garso techniką. Sonifikacijos stotelėje buvo naudojamas sonifikatorius - tarpininkas tarp sintetatoriaus ir augalo, jis turi prisegtukus, per kuriuos gaunamas impulsas. Naujos patirtys **kėlė klausimus** ir padėjo gilintis į ugdymo temas. Pavyzdžiui, komandai, kurios tyrinėjimo objektas buvo medis - nepavyko išgauti garso. Biologijos mokytoja paaiškino, kad žiemos metu medyje mažai vandens, jis lyg miega, taip pat nėra jautrių paviršių - lapų. Tad impulsų labai mažai, gali pasitaikyti vos keli per valandą. O, tarkime, grybas, skleidžia itin daug impulsų, nes jame daug vandens.

Užduočių įvykdymui reikėjo **įgyti naujų žinių**. Faktų apie objektą stotelėje mokiniai su biologijos mokytoja mokėsi kaip matuojamos, nustatomos objektų savybės. Pavyzdžiui, kaip apskaičiuojamas medžio amžius, aukštis, įtartini požymiai, kokie ženklai gali liudyti apie užterštumą, klimato kaitos padarinius.

Tyrimas reikalavo ir **kūrybingumo**. Pavyzdžiui, vienoje stotelėje mokiniai turėjo sugalvoti, kaip išgauti garsą veikiant objektą.

E.Gudonytės nuotr.

Dešimtakai stukseno, braižė paviršius, tempė mikrofoną palei žolę, kad išgautų šnaresį ir kt. Trijose stotelėse skirtingu būdu užfiksuoti garsai buvo įvardinti kaip kūriniai, jiems reikėjo sugalvoti pavadinimus.

Grįžus į mokyklos erdves komandos pristatė tyrimo medžiagą, reflektavo ką suprato apie supančią aplinką, darbą grupėse, tyrimo procesą. Sesijos pabaigai buvo sukurta elektros impulsų grandinė. Kiekvienas turėjo iš eilės pasakyti žodį, apibūdinantį sesijos įspūdį ir paduoti ranką šalia stovinčiam. Pirmasis ir paskutinysis rato nariai laikė po vieną sonifikatoriaus laido pusę ir, kai visos rankos susijungė - pasigirdo skleidžiamų impulsų garsai. Tai tapo dar vienu eksperimentu - mokiniai judėdami keitė garsus, vienam paleidus ranką, atrado, kad garsas sklinda toliau - mokytoja paaiškino, kad impulsas dar kurį laiką tęsiasi.

Mokiniai išreiškė norą daugiau padirbėti su sonifikatoriumi. Todėl sonifikatorius buvo įtrauktas ir į kitą sesiją, kurioje jį pasitelkę mokiniai iš mokykloje augančių augalų impulsų kūrė alternatyvią mokyklos skambučio melodiją.

> **Debatai Sapiegų rūmuose, integruojant etiką ir anglų kalbą**

Vilniaus Salininkų gimnazijos aštuntos klasės mokiniai projekto metu kūrė filmą, integruodami etikos ugdymo temas: patyčios, kitoniškumo nepriėmimas, draugystė. Šias temas mokiniai tyrinėjo ir anglų kalba - stiprino gebėjimą diskutuoti ir dalyvauti debatuose. Mokinių kurtame filmo scenarijuje buvo svarbi parko lokacija ir jie patys pasiūlė vykti filmuoti ir mokytis į Antakalnio Sapiegų parką. Mokytojos Irma Petkevičienė bei Žana Raškevičienė kartu su archytekte Rasa Patalauskaite ištyrinėjė netoliese esančias kultūrines erdves, nusprendė dalį sesijos praleisti šalia esančiuose Sapiegų rūmuose ir ten vesti integruotą anglų ir etikos pamoką. Rūmuose vykstanti paroda padėjo lengvai sujungti etikos temą - kitoniškumo nepriėmimas ir šnekamosios anglų kalbos praktiką, dalyvaujant debatuose. Mokiniai buvo supažindinti su užsiėmimo tikslu - **atsiverti skirtingoms perspektyvoms. Smalsumui sužadinti** ant tako parke lazdele buvo nupieštas apskritimas. Mokiniai turėjo spėti, kas nupiešta. Atsakymai buvo nuspėjami: lėkštė, blynas, saulė. Kurianti praktikė paaiškino, kad ji nupiešė kiaušinį, pavaizduotą kitoje perspektyvoje - žvelgiant į jo bukąją pusę.

Sapiegų rūmuose mokiniai buvo pakviesti be išankstinio kūrinio pristatymo patyrinti čekų menininkės **Evos Kot'átkovos instaliacijos „Interviu su monstru“ (2021)** įvietintą versiją. Kiekvienas turėjo nufotografuoti instaliacijos detalę, kuri jiems pasirodė pati įdomiausia ar ryškiausia, paaiškinti savo pasirinkimą. Centrinė instaliacijos dalis nukelia lankytojus į statomo, tačiau niekada nebaigto pastato statybų aikštelę, kurioje pakabintos suaugusiųsios ir vaikus vaizduojančios lėlės, prabylančios skirtingais balsais.

Po įspūdžių aptarimo, kurianti praktikė papasakojo apie **kūrinio idėją** - instaliacija vaizduoja mažo Čekijos miestelio bendruomenės susirinkimą, kurio metu diskutuojama apie žmonėms su negalia skirtų namų statybą. Menininkė gilinasi į atstūmimo ir diskriminacijos mechanizmus, inertišką baimę susidūrus su tuo, kas atrodo kitoniška ir nesuprantama, nagrinėdama Čekijoje vykusį fenomeną - žiniasklaidoje nuskambėjusį miestelių bendruomenių pasipriešinimą neįgaliųjų žmonių kaimynystei.

R. Patalauskaitės nuotr.

Mokiniam buvo paašškintas **debatų procesas** ir jie buvo suskirstyti į 3 komandas pagal instaliacijoje veikusių bendruomenės narių vaidmenis:

- miestelėnus, kurie priešinasį statyboms,
- žmones su negalia, norinčius apsigyventi statomame name;
- seniūnijos atstovus, kurie turi argumentų už ir prieš.

Kiekviena grupė turėjo per numatytą laiką suformuoti prisistatymą anglų kalba bei aiškius argumentus, išreiškiančius savo poziciją. Dalyviai karštai įsitraukė, buvo minimos prigimtinių žmogaus teisės, žmonių su negalia teisės, tolerancija, asmens nešama nauda visuomenei ir t.t. Mokytojos ir kurianti praktikė uždavinėjo grupėms tikslinamuosius klausimus ir galiausiai seniūnija priėmė galutinį sprendimą tęsti namų, skirtų žmonėms su negalia statybas.

Refleksijos metu mokiniai turėjo ant lapelių užrašyti įsimintiniausius sesijos momentus, ką suprato apie kitokio žmogaus nepriėmimo reiškinį ir pasidalinti įspūdžiais bendrame rate.

> **Meno kūrinių panaudojimas istorijos pamokose**

Vilniaus Gerosios Vilties progimnazijos MK mokytojai kartu su edukatore Rima Povilionyte **tyrinėjo, kaip meno kūrinis galima būtų panaudoti pamokose**. Programos metu mokytojos apsilankė 7 kultūrinėse organizacijose, atrado virtualias meno galerijas, išbandė Vizualaus mąstymo strategiją ir įvairių kritinio mąstymo, kūrybiško mokymosi metodų, kuriuos pritaikė savo pamokose.

Tarp MK projekto sesijų istorijos mokytoja Lucija Pobedinska savo pamokose išbandė meno kūrybų integravimą skirtingais tikslais: smalsumo sužaditimui, kritinio mąstymo stiprinimui, temos žinių patikrinimui, kūrybinės užduoties, susijusios su tema atlikimui.

Pamokoje, skirtoje su aštuntos klasės mokiniais kartoti **viduramžių temą**, mokytoja ekrane pateikė

žymaus 16 amžiaus dailininko **Pieter Bruegel paveikslą „Nyderlandų patarlės“**, kuriame pavaizduotos paprastų miestiečių ir valstiečių buities ir kasdienio gyvenimo scenos kaimo aplinkoje. Mokytoja pakvietė patyrinėti kūrinį, papasakojusi, jog jame paslėpta apie 120 patarlių ir posakių. Mokiniai įsitraukė į paieškas ir jiems pavyko atpažinti kūrinyje tokius posakius ir patarles kaip *nekask duobės kitam - pats įkrisi, vedžioja vienas kitą už nosies, daužo galvą kaip į sieną* ir kt.

Vėliau mokytoja pakvietė žvelgiant į paveikslą, atsakyti į klausimus, pritaikant **viduramžių ugdymo temas žinias**:

- kur vyksta paveikslo veiksmas? Iš ko tai matote?
- Kokius pastatus matote, kokia jų paskirtis?
- Kokie žmonės vaizduojami paveiksle? Iš ko tai matote?
- Kokios detalės paveiksle padeda nustatyti istorinį laikmetį?
- Kam paveiksle skiriamas didžiausias dėmesys? Kodėl taip manote?
- Ką dar pastebėjote?

Su įvairiomis klasėmis buvo sėkmingai išbandyta ir **kūrybinė užduotis, minint Vilniaus 700 metų gimtadienį**, mokantis apie Vilniaus tapimą sostine ir pirmą kartą miesto vardo paminėjimą rašytiniuose šaltiniuose.

Mokytoja ekrane pateikė **Kęstučio Grigaliūno paveikslą „Vilniaus katedros bestija“**, kuriame vaizduojamas leopardas Vilniaus katedros fone. Mokiniai grupelėse turėjo **sukurti paveikslo priešistorę** - kas vyko, kad žvėris atsidūrė Vilniaus centre. Pedagogė dalinosi, kad pasakojimai buvo įdomūs, su netikėtais siužeto vingiais, juose buvo įtraukti ir istoriniai veikėjai bei šiuolaikiniai politikos veikėjai kaip Lietuvos prezidentas Gitanas Nausėda ir kt.

Mokytoja Lucija teigė pastebėjusi, jog vizualaus meno įtraukimas į vedamas pamokas padidino mokinių aktyvumą, smalsumą, sukoncentravo dėmesį į temą, suteikė mokymosi procesui dinamikos ir gerų emocijų.

PABAIGAI

Šios ir kitos programos „Tyrinėjimo menas: kūrėjai mokykloje“ patirtys aiškiai parodo, kad kultūrinis ugdymas gali būti paveikus mokymosi variklis. Įvariose mokymosi srityse taikant kultūrinio ugdymo principus mokyklose sukurama gyva, prasminga ir aktuali ugdymo aplinka.

Kultūrinio ugdymo principai – tokie kaip mokytojų partnerystė su kūrybos profesionalais, mokymasis per kūrybos procesus, kultūros organizacijų ir savo vietos pažinimas, meno kūrinių ir medijų integravimas bei kiekvieno balso įgalinimas – padeda mokiniams giliau suprasti mokymosi turinį, ugdyti smalsumą, empatiją ir savarankišką mąstymą. Tai ugdymas, kuris ne tik perduoda žinias, bet ir padeda mokiniams auginti asmenines savybes ir įgūdžius – veikimą komandoje, kritinį mąstymą, komunikaciją, kūrybingumą ir kt.

Programa „Tyrinėjimo menas: kūrėjai mokykloje“ ir nuosekli kūrybos praktikų ir mokyklų partnerystė padeda šį virsmą inicijuoti ir palaikyti, ugdymo procese kurdamą erdvę dialogui, tyrinėjimui ir pokyčiui, kur kiekvienas dalyvis (mokytojas ir mokinys) tampa aktyviu ugdymo proceso kūrėju ir dalyviu.

Metodines gaires parengė programos „Tyrinėjimo menas: kūrėjai mokykloje“ kuratorė Marija Korenkaitė. Gairėse pristatomus kultūrinio ugdymo principus ir programos metodologiją sukūrė ir nuotlat vysto asociacija „Kūrybinės jungtys“.

Programą „Tyrinėjimo menas: kūrėjai mokykloje“ Vilniaus mokyklose įgyvendina asociacija „Kūrybinės jungtys“, bendradarbiaudama su Vilniaus miesto savivaldybe ir EDU Vilnius.